

הלכות ברכת הפירות רב

תקסה

י כל הפירות שסחטן להוציא מימיהם אין מימיהם חשוכים כמותם לברך עליהם בורא
פרי העץ¹⁹ ואפילו יצאו מעצמן¹⁹ כמו דבש הזב מהתמרים²⁰ אלא מברך עליהם שהכל
נהיה בדברו כי זיעה בעלמא היא²¹ ואינה נחשבת כגוף הפרי²² חוץ מזתים וענבים שהיוצא
מהם כמותם²³ שאף שנשתנו נשתנו לעילוי²⁴ שבשינויים הם באים לכלל דרך אכילתם
שעיקר הפרי לכך נטעוהו ענבים להוציא מהן יין וזיתים להוציא מהן שמן לפיכך פרי הוא
וראו לברך עליו בורא פרי העץ²⁵.

אלא שהיין מפני חשיבותו שסועד ומשמח הלב²⁶ כמ"ש²⁷ ויין ישמח לבב אנוש הוציאוהו
מכלל פירות העץ וקבעו לו ברכה לעצמו והיא בורא פרי הגפן²⁸ שהיא ברכה פרטית
ומבוררת יותר שמבוררת ופורטת יותר חשיבותו שהוא פרי הגפן ואם בירך בורא פרי העץ

קונטרס אחרון

אבל מ"ש המ"א²⁹ צע"ג ואשתמיטתי מ"ש הרא"ש³⁰ אבל גרעינים כו' ע"ש. ואפ"ה פטירי
מרבעי³¹ דלאו פרי גמור הן כמו בוסר ופגין (עי' פ"ב דעוקצין³² אם מטמאין³³) דחייבים בערלה
ולא ברבעי³⁴ דדמי למעשר שני דכתיב ביה פרי³⁵ ופטור פגין ובוסר עד שיגיעו לזמן שמותר לקצצן
בשביעית שכבר הם פרי גמור כדתנן ספ"ד דשביעית³⁶ משא"כ בברכה דמשאסור לקצצן³⁷ מברך
בפה"ע³⁸ אע"ג דלא פרי גמור הוא. וה"ה לגרעינים הראויים לאכילה דהא אסירי בתרומה ומטמאין
טומאת אוכלין אם כנסן לאוכלין כדתנן פ"א דתרומות³⁹ בתוספתא⁴⁰ שהביא הר"ש פ"ג דעוקצין
(ומנובלות דפטירי מרבעי להטור יו"ד⁴¹ וברכתן שהג"ב אין ראייה דהא להרמב"ם⁴² חייבים אפ"ה
ברכתם שהכל נהיה בדברו⁴³). והא דתנן בפ"ב דעוקצין⁴⁴ כל הגרעינים כו' ר"ל אפי' שאינן
ראויים.

ומשה"נ לא קתני בהו ביעור בשביעית (פ"ג) [פ"ז]⁴⁵ :

ונטע רבעי הי"ג. מור ושוע"ע יו"ד סי' רצד ס"א.
ק משנה ב.
קא הגרעינים. וראה לקמן בסוף הקו"א ולעיל ס"ק ד,
דאפשר דמיירי התם שאין ראויים לאכילה.
קב ברייתא בירושלמי פ"א דערלה ה"ה. הובא בר"ש פ"ק
דערלה משנה ח ד"ה ומותרין ברבעי. מור יו"ד רס"י
רצד. וראה ב"י שם ד"ה ומ"ש רבינו כולם.
קג ויקרא יט, כד.
קד משנה זי. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ה הט"ד"ז.
דהיינו הפנים משוריתו והבוסר משיוציאו מים.
קה משנה שם. רמב"ם שם ה"ח. דהיינו הגפנים משיגרעו
ושאר כל אילן משיוציא.
קו כדלעיל ס"ג"ד וש"נ.
קז משנה ה. תוספתא שם פ"י ה"א. רמב"ם הל' תרומות
פ"א ה"א.
קח אוצ"ל: ובתוספתא (עוקצין פ"ב ה"ג) שהביא הר"ש
פ"ג דעוקצין (משנה ו), וכ"ה גירסת כמה כת"י (ראה
תוספת ראשונים ח"ד ע' 179), משא"כ לגירסת הדפוס
שלנו, וברמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ה הי"ז. וראה לעיל
קו"א ס"ק ד.
קט סי' רצד.
קי הל' מעשר שני ונטע רבעי פ"ט הי"ג.
קיב כדלעיל ס"ו וש"נ.
קיג משנה ב. ראה גם לעיל קו"א ס"ק ד.
קיד משנה ג, דקתני שהגלעינים יש להם שביעית ולא קתני
שיש להם ביעור (כשבשאר הדברים דלעיל שם משנה
א"ב).

פו רמב"ם הל' ברכות פ"ח ה"ב. תוס' ברכות לה, א ד"ה
האי דובשא. רא"ש ברכות פ"ו סי' יב. מור ושוע"ע ס"ח.
וכ"ה בלוח ברה"ג פ"י ה"א. סדר ברה"ג פ"ז ה"א. ושם:
ולכן מברכים על המשקה ווישניק או מאלניק שהכל נהיה
בדברו. והם מין העשוי מדובכנים או מתותי שדה.
פז מור ושוע"ע שם. מ"ז ס"ק ה. וכ"ה בסדר ברה"ג פ"ז
ה"ט.
פח מור בר רב אשי ברכות לה, א. מור ושוע"ע שם. וכ"ה
בסדר ברה"ג פ"ו ה"ט.
פט גמרא שם. מ"א ס"ק יט.
צ רש"י ברכות שם ד"ה זיעה. לבוש ס"ח.
צא רש"י שם ד"ה ור' יהושע. רמב"ם ותוס' ורא"ש שם.
מור ושוע"ע שם.
צב גמרא ברכות לה, ב.
צג רש"י שם. ובדף לו, א ד"ה הכא אית ל'. אשכול ח"א
רס"י כט. פסקי ריא"ז ברכות פ"ו ס"ח. לבוש שם.
ולענין שאר הפירות שנוטעין אותן בשביל מימיהם – ראה
לקמן ס"כ. ח' צמח צדק ח, ג"ד.
צד סדר ברכות רמ"מ ד"ה ברכת היין. ראה העו"ב
(ירות"ו) חוב א' ע' ח.
צה תהלים קד, טו.
צו גמרא שם. רש"י לה, א ד"ה כיצד. וכדלעיל ס"ק קסו
ס"א וש"נ. וכ"ה בלוח ברה"ג שם ובפ"א ה"ב. סדר
ברה"ג שם ובפ"א ה"ב.
צז ס"ק ז, שלומד מדין גרעינים לדין קליפות.
צח שם סי' ד.
צט פ"ק דערלה משנה ח. רמב"ם פ"ט מהל' מעשר שני

לא יצא קיד אפילו הוא יין חזק שאינו ראוי לשתייה בלא מים ואין זה דרך שתייתו וחשיבותו כשהוא חי קסו וכל פרטי ברכות קסז יין שמברכין עליו בורא פרי הגפן יתבאר בס' ר"ד קיז וער"ב.

והשמן אין מברכין עליו בורא פרי העץ כששותהו לבדו כמות שהוא שהרי הוא מוזק לגופו קיח ואינו נהנה כלל בשתייתו קיט ואין לברך ברכת הנהנין כלל על שתיה זו קכ אלא כגון שערבו עם איזה משקה קכא בענין שנהנה ממנו ואינו מוזקו ואע"פ שהשמן מועט אין הולכים אחר הרוב לברך ברכת אותו משקה אלא מברך על תערובת זה בורא פרי העץ שהיא ברכת השמן קכב.

במה דברים אמורים בחושש בגרונו קכג ומתכוין לרפואה בשתייה זו שהשמן מברך את הגרון ומרפאו קכד אלא מפני שאי אפשר לשותות שמן לבדו לכך שותה ע"י תערובת שאר משקין הרבה ממנו אבל כוונתו קכה בשתייה זו הוא על השמן לפיכך מברך ברכת השמן שהיא העיקר ופותר את המשקה המפל קכו שכל עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופותר את הטפילה כמ"ש בס' רי"ב קכז אבל אם אינו חושש בגרונו ואינו מתכוין בשתייה זו לרפואה כלל המשקה עיקר קכח שהוא הרוב קכט והשמן טפל ונפטר בברכת המשקה.

ויש אומרים קל שאפילו אם השמן הוא הרוב אינו נחשב עיקר כשאינו מתכוין לרפואה הואיל ואינו ראוי לשתייה בלא תערובת משקה אלא המשקה עיקר ומברך עליו ופותר השמן (ולסברא הראשונה קלא אם השמן הוא הרוב אינו מברך כלום מפני שמזיק לגופו ואינו נהנה בשתייה זו כלל מפני שהשמן הוא הרוב וספק ברכות להקל).

וכן השותה חומץ מעורב במי שלקות שמברך עליהם בורא פרי האדמה על דרך שיתבאר בס' ר"ה קלב אם מתכוין לרפואה כגון שחושש בשיניו ומגמע בהם חומץ אלא מפני שהוא חזק ואינו ראוי לשתייה מערבו במי שלקות החומץ עיקר אפילו הוא מועט קלג ומי שלקות

קיד מ"א בסימן ר"ח ס"ק כב, בשם פנים חדשות סוף הל' ברכות, בשם שו"ת ר"י הלוי כלל ה' ס' מז. וכ"ה בלוח ברה"נ שם ושם. ובסדר ברה"נ שם ושם השמיט דין זה.

הג"ה על הגליון: אבל בסידור השמיט דין זה וכמדומה לי ששמעתי מפיו הקדוש נ"ע שחזר בו ופסק כאבן העזר ס' רח ס"ד שיצא בברכת בורא פרי העץ. וכ"ה ברא"ה ברכות לה, א ד"ה כיצד. מ, ב ד"ה ועל כלן. ריטב"א שם לה, א ד"ה חוץ מן היין. מ, ב ד"ה ועל כולם. שיטה מקובצת שם ד"ה ועל כולם. ועי' ברה"ש סמ"ט סק"א. תורת מנחם לסדר ברה"נ פ"א סק"א (ועיי"ש גם לענין בירך בורא פרי האדמה על הפת). ועי' חי' צמח צדק ז, ב. שם י, ד. וראה שו"ת צמח צדק האו"ח ס' כו אות ד.

קטו מ"א שם.

קטז בכת"י: דיני.

קיז ס"ריב.

קיח גמרא שם. טור ושו"ע ס"ד. וכ"ה בלוח ברה"נ פ"י הי"א. סדר ברה"נ פ"ז הי"א.

קיט ראה גם לקמן ס' רד ס"ב. וראה לקמן בסוף הסעיף, שתלוי רק בהנאת החיך. וראה יגד"ת (ידות"ו) גליון ז ע' 65. באור סדר ברה"נ ע' 214. ובלוח ובסדר ברה"נ שם ליתא הוספה זו.

קכ רי"ף ברכות שם. רא"ש ברכות פ"ו ס"ב. טישור"ע שם. **קכא** מ"א ס"ק ח.

קכב ב"ח ד"ה ומ"ש ופירש. עולת תמיד ס"ק ד. מ"א ס"ק ט. וראה גם ט"ז ס"ק ב.

קכג גמרא שם.

קכד רבינו יונה וריטב"א ברכות שם. ראה לקמן ס' שכת סל"ט.

קכה בכת"י: עיקר כוונתו.

קכו רש"י שם ד"ה החושש בגרונו. ב"ח שם. וכ"ה בלוח ובסדר ברה"נ שם.

קכז סעיף א.

קכח בה"ג ברכות פ"ו (ח, ג). רמב"ם פ"ח מהל' ברכות ה"ב. ברכות מהר"ם. הובאו בטור. שו"ע שם.

קכט ט"ז ס"ק ב.

קל עולת תמיד ס"ד. מ"א ס"ק י. אליה זוטא ס"ק ח. וראה גם מ"א ס"ק לד. לקמן סכ"ג וס"י ריב ס"ג. וכדיעה זו פסק בסדר ברה"נ פ"ז ה"ב.

קלא משמעות הט"ז ס"ק ב. וראה חי' צמח צדק טו, ג. שו"ת או"ח הוספות יד, ב. יגד"ת (ג.י.) חב"ג ע' תרפ. העו"ב (ידות"ו) חוב א' ע' כב.

קלב ס"ה, ולקמן סי"א"ב.

קלג משמעות הרא"ש ברכות פ"ו ס' כג. וראה מ"א ס"ק ט.

הלכות ברכת הפירות רב

תקסז

התוספתא

טפלים ומברך ברכת החומץ שהוא שהכל נהיה בדברו קלד ואם אינו מתכוין לרפואה החומץ בטל ברוב במי השלקות.

אבל אם החומץ הוא הרוב קלה אף שלפי סברא האחרונה המי שלקות הם העיקר הואיל והחומץ אינו ראוי לשתייה לבדו בלא תערובת מ"מ יש לחוש לסברא הראשונה ולברך על החומץ שהכל נהיה בדברו ולפטור המי שלקות שעל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא קלז.

ואפילו אם אוכל שמן עם פת אין צריך לישול ידי קלז ולברך המוציא אם אינו מתכוין אלא לרפואה שאף הפת נעשה טפילה אם אינו מתכוין באכילתה אלא בשביל השמן שיוכל לאכלה עמו ולא יזיק לו קלח אבל אם הוא רעב ותאב לאכול פת אע"פ שאוכל עמה השמן לרפואה הפת עיקר ומבך עליה ברכת המוציא ופוטרת את השמן קלט כמו כל הדברים הבאים מחמת הסעודה כמ"ש בס"י קע"ז קט.

וכן המערב שמן בשאר משקין לרפואה והוא צמא ותאב לשותות המשקין עיקר לדברי הכל אם הם הרוב קמא.

וכל זה בשמן שהוא מזיק ואין הנאה כלל בשתייתו כמות שהוא אבל אוכלים ומשקים שהחיד נהנה מהם אע"פ שהם מזיקים וקשים לגוף צריך לברך עליהם ברכה המיוחדת להם קמב ואם אין החיד נהנה מהם אע"פ שהם יפים ומועילים לגוף אין מברכין עליהם קמג כמו שיתבאר בס"י ר"ד קמז:

יא כל הפירות אפילו זיתים וענבים ששראן או בשלן במים אע"פ שנכנס מעם הפרי במים אינו מבך על אותם המים אלא שהכל שהמים הם עיקר קמח במה דברים אמורים בפירות שדרכן לאכלן חייב אבל מיני ירקות קמז שדרך אכילתם ע"י בישול קמז מי בישולם כמותם שעל דעת כן נוטעים אותם קמח לאכול גם מימיהם עמהם או עם פת קמט ולא יצאו מתורת אוכל לגמרי קנ ולפיכך מברכין עליהם ברכת הידקות אף אם בא לשותות בפני עצמן קנא אבל פירות שדרך אכילתם חיים אף אם נתייבשו ואז אין דרכם להאכל

קלד משנה ברכות מ, ב לפירוש הב' ברא"ש שם (ומבואר שם שדינו כמו שמן באניגרון, דהיינו שמן המעורב בשאר משקין דלעיל). מ"א ס' רד ס"ק יב.
קלה היינו בעירבו במי שלקות. ואם ערכו במים עד שהוא ראוי לשותות ראה לקמן ס' רד סוף ס"ב וש"נ.
קלו כדלקמן רס"י רו וש"נ.
קלז כדלקמן ס' ריב ס"ו וש"נ.
קלח עולת תמיד ס"ד. מ"א ס"ק ח. וכדלקמן ס' ריב ס"א לגבי דג מליח. ושם ס"ג לגבי יי"ש.
קלט רי"ף ורא"ש שם. טור וש"ע שם.
קמ סעיף א. וראה גם ס' תריב ס"א"ב. בדי השלחן ס' גג ס"ק י.
קמא כדלקמן רס"י ריב, שבתערוכת ששניהם עיקר הולכין אחר הרוב. ועי' לקמן ס"ג, שאם השמן הוא הרוב תלוי בב' השיטות דלעיל.
קמב גמרא שם לו, א (לגבי קמחה דשערי דקשה לקוקיאני). וראה כסף משנה פ"ח סוף ה"ב. נחלת צבי ס"ד.

קמג גמרא שם (לגבי רפואה).

קמד ס"ד וש"נ.

קמה רשב"א ברכות לח, א ד"ה רבש. דיעה הא' בטור ושו"ע ס"י. מ"א ס"ק כב. וכ"ה בלוח ברה"נ פ"י ה"ב. סדר ברה"נ פ"ז ה"ב.

קמו גמרא לט, א. טור וש"ע ס' רה ס"ב. וראה גם לקמן ס' רה ס"ה.

קמז רשב"א שם.

קמח מ"א ס"ק כב.

קמט רבינו יונה ברכות לט, א ד"ה ומיא. מרדכי ברכות רמז קבה. מ"א ס' רה ס"ק ו.

קנ רבינו יונה שם.

קנא היינו שהמחלוקת שלפנינו היא רק כשבשלו ע"מ לאכלן יחד (או עם פת) ובא לשותותן בפ"ע, משא"כ כשאוכלן ביחד לבד"ע בטל המרק לתבשיל וא"צ לברך עליו (כדלקמן ס"ג. ולקמן ס"ב מבואר דהיינו דוקא כשגם נתבשל ע"מ לאכלם ביחד), וכשבשלו ע"מ לשותותן בפ"ע לבד"ע ברכתן שהכל (כדלקמן ס"ב וש"נ).